

Meghalt Vezér Erzsébet

1915–2003

Életének 89. esztendejében szombatra virradóra elhunyt Vezér Erzsébet irodalomtörténész, kandidátus, Ady Endre munkásságának fáradhatatlan kutatója. A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett bölcsészdiplomát, 1954-től az Akadémiai Kiadó, majd az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, később osztályvezetője volt. 1963-tól a Petőfi Irodalmi Múzeum osztályvezetője lett. Számos antológiát, válogatást szerkesztett, munkásságáért 1994-ben Demény Pál Emlékérmét kapott.

Vezér Erzsébet valamikor, negyvenes éveiben járva, halálosan beleszerelmesedett Ady Endrébe. Olyan szerelem volt ez, amelyet éppen irrealitása folytán semmi sem zavarhatott meg. Érzelmek a teljes személyre irányultak, amit persze megkönnyített, hogy csakis ugyan teljes volt a személy, akit kiválasztott magának. Imádója néhány évig megpróbálta megérteni ezt vagy azt a tulajdonságát, aztán ráébredt arra, hogy más módon kell őt magába fogadnia. „Az Adyval való foglalkozás néhány éve megtanított arra, hogy ha a legkisebb részproblémát igyekszik is feltárni az ember, mindig újra meg újra végig kell mennie az egész életművön, és még akkor is kétes egy-egy részletkérdés megoldásának sikere.”

Aki ismeri az Ady-publicisztika kritikai kiadásának Vezér Erzsébet által szerkesztett nyolc vaskos kötetét, annak az egyes cikkekhez írott magyarázó jegyzetek olvasása közben álmélkodnia kell azon, hogy folyton-folyvást a teljes Ady kel életre előtte. A következetes életek onnan ismerhetők fel, hogy minden összefügg bennük egymással – vagyis nincsenek bennük véletlen motívumok. Ha kutatásunk tárgya olyan lény, akinek a Minden kell, és amennyiben ezt nem érheti el, akkor inkább választja a Semmit, mint a könnyen elérhető, akkor nekünk is át kell alakulnunk, hogy empátiával ábrázolhassuk az efféle csodát. „Petőfi nem alkuszik” – írta Ady. „Ady nem alkuszik” – bizonygatta Vezér Erzsébet olyan korban, amikor a megalkuvást nemzeti erénynek tekintették. Ez a meg-nem-alkuvás a csiriz, mely összetartotta Ady szétágazó személyiségét. Vezér Erzsébet, hogy ábrázolhassa ezt, ebben a perdöntő, erkölcsi tekintetben maga is hasonult ideáljához.

És csakisugyan: Vezér Erzsébet nem alkudott. Ezzel felébresztette a Hatalom és a Hivatal ellenérzését. Munkahelyén, a Petőfi Múzeumban idősebb írónak, a régebbi korok szereplőinek és tanúinak az emlékezéseit vette hangszalagra. Lassacskán elharapódzott a gyanus, hogy rendszerrel szemben kritikusan, netán ellenséges szövegeket rejtegethet, kiszámíthatatlan célból. Amikor egyszer 1971-ben bement a munkahelyére, néhány kitűnő kollégája ép-

pen a szobáját, a fiókjait kutatta át. Bár nem találtak bűnjelet, rögvést nyugdíjazták, és tartózkodóbb állampolgári magatartásra intették. Nyugdíjasnak azonban nem volt túl kiváló, én rögvést nyugtalandijásnak kereszteltem el. Ekkor kezdte meg franciaországi és amerikai portyázásait, irodalmi és történelmi szempontból felbecsülhetetlen értékű kéziratokkal, kiadványokkal és könyvformában máig kiadatlan magnós interjúkkal tért haza. Ha kutatásait valamiért éppen nem támogatta a Legfőbb Mecénás, akkor saját megtakarított pénzén folytatta őket tovább. Az így összegyűjtött zsákmányt tudományos intézeteknek, könyvtáraknak adományozta.

A meg nem alkuvas elvezette Vezér Erzsébetet a nyílt szembeszegüléshez. A demokratikus ellenzék első nemzetközi megnyilatkozását, a szolidaritási nyilatkozatot a csehszlovák Charta '77-tel az ő lakásából indították útjára az akció szervezői. Ettől kezdve a rendszerváltozásig, és még ez után néhány évig szeretetteljes szövetségben tudhatta magát nála ifjabb, sőt, valóságosan ifjú szívekkel is. Ez volt életének talán legharmonikusabb korszaka, 1988. június 16-án, a Nagy Imre kivégzésének évfordulóján rendezett tüntetésen még meg is gumibotozták. „Szent lázadások, vágyak, ifjú hitek” birtokában új értelmet nyert az évtizedeken átfelő odaadás, amelyet Ady iránt érzett. Ady szelleme adott Vezér Erzsébet számára irányt ennek a szövetségnek. „Mert a nacionalizmus arra jó mindenekfelett, hogy a vele megmámorosodott tömeg ne vegye észre, mi hiányzik neki, s mihez van joga...” Ezt a nacionalizmus nagy újrálédése idején, 1992-ben idézte ideáljától. 1994-ben pedig, utolsó Ady-tanulmányában ismét őt vonultatta fel az erőszakos és hazug polgármítosz ellen: „Büszke polgársága csak olyan társadalomnak van, ahol a polgárság forradalmat csinált.” Példátlan következetesség: amíg eszmélni és fogalmazni tudott, Ady szavaival válaszolt, pontosan és kérlelhetetlenül, a kor legtolakvóbb kérdéseire.

Vezér Erzsébet július 4-éről 5-ére virradóra infarktuszban halt meg az újpesti Árpád kórházban.

EÖRSI ISTVÁN